

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

(rezumat)

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Mircea Popa

Doctorand:
Elena-Claudia Călinescu (Anca)

**Alba Iulia
2012**

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE**

**JURNALE INTIME FEMININE
DIN PERIOADA INTERBELICĂ**

(rezumat)

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Mircea Popa

Doctorand:
Elena-Claudia Călinescu (Anca)

**Alba Iulia
2012**

CUPRINS

Argument	5
Cap. I. Jurnalul intim: specie fundamentală a literaturii confesive	8
I.1. Statutul jurnalului intim: scurt istoric	8
I.2. Genurile biograficului: jurnalul intim și specii conexe	15
I.3. „Clauzele” jurnalului intim	18
I.4. Funcțiile textului confesiv	23
I.5. Literaritatea jurnalului	25
I.6. Instanțele textului diaristic	27
I.7. Jurnalul intim – o vocație feminină?	33
Cap. II. Feminin, feminitate, literatură feminină	40
II.1. Femeia ca alteritate – stereotipuri de reprezentare a feminității	40
II.2. Condiția femeii în spațiul românesc (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)	45
II.2.1. Statutul social al femeii	45
II.2.2. Aspecte ale educației feminine	49
II.2.3. Elita feminină și activismul social	52
II.2.4. Presa feministă – element al emancipării feminine	55
II.2.5. Sociabilitatea mondenă	61
II.3. Femeile și literatura. Literatura feminină – un concept controversat	65
Cap. III. Voci confesive feminine din România interbelică	75
III.1. Portret de grup: două generații	75
III.2. Regina Maria	78
III.3. Martha Bibescu	84
III.4. Maria Cantacuzino-Enescu	88
III.5. Simona Lahovary	91
III.6. Yvonne Blondel	93

III.7. Pia Alimăneștianu	95
III.8. Arabella Yarka	96
III.9. Elisabeta Odobescu Goga	98
III.10. Lucia Țenovici	99
III.11. Alice Voinescu	100
III.12. Elena-Margareta Ionescu	103
III.13. Jeni Acterian	105
III.14. Alice Botez	107
Cap. IV. Primul Război Mondial în jurnalele feminine	110
IV.1. Războiul la feminin: stereotipuri și clișee ale Primului Război Mondial	110
IV.2. Femeile și războiul în România	113
IV.3. Regina Maria: de la „Mama răniților” la „Mama națiunii”	115
IV.4. O prințesă în timpul războiului: Maria Cantacuzino-Enescu	119
IV.5. Arabella Yarka – un jurnal despre dragoste și război	122
IV.6. Yvonne Blondel – războiul pe frontul de sud al României	124
IV.7. Jurnale din timpul ocupației germane: Martha Bibescu, Pia Alimăneștianu, Elisabeta Odobescu, Lucia Țenovici	130
IV.7. 1. Scrisul în timpul ocupației	130
IV.7.2. O reprezentantă a „dinastiei de pe Argeș”: Pia Alimăneștianu	132
IV.7.3. Soția căpitanului Țenovici: intelectualitatea provincială	136
IV.7.4. Rezistența antantofilă: Elisabeta Odobescu Goga	140
IV.7.5. Un personaj controversat: Martha Bibescu	143
Cap. V. Dilemele corporalității	151
V.1. Corporalitatea: element al constituirii imaginii de sine în scriitura diaristică	151
V.2. Femei în fața oglinzii	153
V.2.1. Jeni Acterian: narcisismul adolescentin	153
V.2.2. Alice Voinescu: respingerea corporalității	157
V.3. Obsesia bolii și a morții	159
V.3.1. Frica de moarte la Jeni Acterian	159
V.3.2. Alice Voinescu: sub semnul unei morți anunțate	160
V.4. Experiența maternității	162

Cap. VI. Ipostaze ale Erosului	169
VI.1. Dragoste în timp de război. Tribulațiile Arabellei	169
VI.2. Amori princiare	173
VI.2.1. Maria Cantacuzino-Enescu: trei mari iubiri	173
VI.2.2. Martha Bibescu: jocurile seducției și ale puterii	177
VI.3. Elena-Margareta Ionescu. <i>Jurnal cu și fără Nae Ionescu</i>	184
VI.4. Alice Voinescu – o căsnicie nefericită și esențializarea erosului prin moarte	187
Cap. VII. Dialogul cu divinitatea	190
VII.1. Alice Voinescu – existență și credință	190
VII.2. Regina Maria între anglicanism, ortodoxism și religia baha’i	194
VII.3. Martha Bibescu – istoria unei convertiri și a unei mari prietenii	199
VII.4. Alice Botez și dimensiunea sacră a fantasticului	205
Cap. VIII. Prezențe feminine și toposuri simbolice în România interbelică	209
VIII.1. Mogoșoaia	209
VIII.1.1. Moștenirea Brâncovenilor	209
VIII.1.2. Castelana de la Mogoșoaia	211
VIII.2. Tescani	217
VIII.2.1. Cultură și istorie la Tescani	217
VIII.2.1. Boierii de odinioară	220
VIII.2.1. Copilăria la Tescani	222
VIII.3. Balcic	224
VIII.3.1. Balcicul – o paradigmă culturală a României interbelice	224
VIII.3.2. Balcicul și regina Maria	228
VIII.3.3. Vacanțe la Balcic	232
Concluzii	237
Bibliografie	240

Cuvinte cheie: jurnal intim, literatură feminină, perioada interbelică, corporalitate, eros, Primul Război Mondial, regina Maria, Martha Bibescu, Maria Cantacuzino-Enescu, Simona Lahovary, Arabella Yarka, Yvonne Blondel, Pia Alimăneștianu, Lucia Țenovici, Elisabeta Odobescu Goga, Jeni Acterian, Alice Voinescu, Alice Botez, Balcic, Tescani, Mogoșoiaia.

Lucrarea *Jurnale intime feminine din perioada interbelică* pune în discuție două noțiuni controversate, adesea marginalizate – *jurnalul intim* și *literatura feminină*. Tema aleasă a necesitat un cadru teoretic complex, care a condus la o abordare multidisciplinară, valorificând date din studii de specialitate din domenii diverse: teorie, critică și istorie literară, istorie, istoria mentalităților, istoria artei, sociologie.

În *Argument* a fost justificată alegerea temei, noutatea și originalitatea demersului, precum și câteva precizări metodologice. Atât jurnalul intim, literatura confesivă în general, precum și literatura feminină constituie domenii de cercetare actuale, însă nu există un studiu care să ofere o imagine de ansamblu asupra producției diaristice feminine în România. Lucrarea de față își propune analiza jurnalelor intime feminine din perioada interbelică, valorificând datele istoriei generale și ale istoriei personale, prin recuperarea detaliilor realităților sociale, politice, culturale, personale cu care autoarele s-au confruntat în mod direct.

Primul capitol, *Jurnalul intim specie fundamentală a literaturii confesive* este preponderent teoretic și are ca punct de plecare principalele studii în domeniu aparținând unor cercetători români și străini: Eugen Simion, Mircea Mihăieș, Philippe Lejeune, Georges Gusdorf, Alain Girard, Béatrice Didier. S-a avut în vedere definirea termenului și realizarea unui scurt istoric al genului. Concluzia la care am ajuns este în conformitate cu opinia majorității istoricilor și criticilor literari – apariția și dezvoltarea jurnalului intim a fost favorizată de dezvoltarea sensibilității romantice la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, iar prestigiul literar al jurnalului datează din perioada modernismului interbelic.

Specificul jurnalului intim a fost relevat prin punerea în relație cu alte specii ale biograficului (memorii, corespondență, autobiografie). Au fost definite câteva dintre „clauzele” care stau la baza funcționării textului diaristic: fragmentarismul, calendaritatea, simultaneitatea, sinceritatea, autenticitatea și confidențialitatea.¹ De asemenea, au fost analizate câteva dintre funcțiile textului confesiv (instrument de autocunoaștere, confident, aide-mémoire etc.), precum și apartenența jurnalului la literaritate și instanțele textului diaristic. Noțiunile teoretice au fost ilustrate cu exemple din diaristica română și europeană, fiind valorificate în egală măsură fragmente din jurnalele feminine ale perioadei interbelice.

¹ Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. 1, *Există o poetică a jurnalului?*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

Subcapitolul *Jurnalul intim – o vocație feminină?* face referire la un stereotip de reprezentare socială a femeii la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Mentalitatea secolului al XIX-lea a asociat practica scriiturii diaristice cu femeile, plasând-o într-o zonă marginală a literaturii. Dacă la început jurnalul feminin era utilizat ca instrument pedagogic, mijloc de exersare a redactării și exercițiu moral, treptat jurnalul se transformă în spațiu al evadării, al manifestării libertății individuale, dincolo de constrângerile sociale, asigurând premisele creativității artistice în cazul unor autoare cu talent literar.

Capitolul al doilea al lucrării, *Feminin, feminitate, literatură feminină*, pune în dezbatere condiția feminină și perceperea feminității, utilizând date din domeniul sociologiei, filosofiei, antropologiei, istoriei mentalităților. Discursul istorico-filosofic tradițional a perpetuat ideea femeii percepute ca alteritate a bărbatului, ca „Celălalt”, ca ființă de rang inferior, care a condus la o marginalizare din punct de vedere juridic, social, politic, educațional, cultural, femeia fiind limitată la sfera domesticității, în rolul de soție și mamă, situație care s-a menținut până la începutul secolului al XX-lea. Pornind de la premisa că eul autobiografic este influențat de configurația istorică, socială, culturală în care se situează diaristul, am prezentat aspecte referitoare la condiția feminină în spațiul românesc la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea: statutul social al femeii, educația feminină și activismul social, sociabilitatea mondenă, presa feministă, apariția scriitoarei și dezvoltarea literaturii feminine în spațiul românesc.

Capitolul al treilea oferă o imagine de ansamblu asupra jurnalului intim feminin în România în perioada interbelică. Urmând modelul occidental, tinerele din înalta societate școlite în străinătate își țineau jurnale, cel mai adesea în limba franceză, începând cu secolul al XIX-lea. Diaristica feminină românească s-a dezvoltat aproape sincron cu cea europeană, prin contribuția unor femei din mediile aristocratice și intelectuale. Autoarele de jurnal sunt personalități ale vieții culturale, sociale, politice din perioada interbelică, fără să fi fost neapărat scriitoare: regina Maria, Martha Bibescu, Maria Cantacuzino-Enescu, Simona Lahovary, Arabella Yarka, Yvonne Blondel, Pia Alimăneșțianu, Lucia Țenovici, Elisabeta Odobescu Goga, Jeni Acterian, Alice Voinescu, Alice Botez. Doar trei dintre autoare și-au publicat fragmente din însemnări în timpul vieții, restul jurnalelor păstrându-se în manuscris și fiind redescoperite după anii comunismului. Publicarea recentă a acestor jurnale constituie o adevărată revelație, pentru publicul cititor și pentru specialiști, permițând o redimensionare a rolului femeilor în cultura și societatea românească din prima jumătate a secolului al XX-lea. Având în vedere că cele mai multe dintre autoare sunt foarte puțin cunoscute, am considerat necesară prezentarea unor date biografice, care completează informațiile despre problematica generală a fiecărui jurnal.

În cazul jurnalelor o periodizare strictă este imposibilă, majoritatea însemnărilor analizate fiind începute în preajma sau în timpul Primului Război Mondial. Războiul a generat o proliferare a scrierilor confesive feminine, iar din acea perioadă se păstrează o serie de jurnale care permit o reevaluare a rolului femeilor în războaie, aducând în prim-plan noțiunea de „front de acasă”, insuficient exploatată în studiile de specialitate din România. Capitolul *Primul Război Mondial în jurnalele feminine* pune în discuție rolul femeilor în războaie, viziunea tradițională asupra războiului fiind axată asupra masculinului. Studiile despre implicarea femeilor în războaie sunt de dată recentă, la noi o contribuție importantă având Maria Bucur, însă lucrările sale, redactate în limba engleză, sunt publicate în Statele Unite și nu au fost traduse.²

Femeile nu au fost martori pasivi ai conflictului mondial, ci au dus o altfel de luptă, în spatele frontului, aducându-și contribuția la buna desfășurare a războiului, fiind în același timp supuse riscurilor permanente prin atacuri, bombardamente ale armatelor inamice, la fel ca și în tranșee. Pentru femei războiul a însemnat pe de o parte o lungă și chinuitoare așteptare, aflându-se în imposibilitatea de a avea vești de la cei plecați pe front, mai ales în cazul celor rămase în teritoriile ocupate. Pe de altă parte, războiul a însemnat o implicare activă a femeilor în acțiuni de voluntariat: îngrijirea răniților de pe front, înființare de cantine pentru săraci, orfeline etc. Experiența de infirmieră este o temă centrală a jurnalelor feminine din Primul Război Mondial. Este de remarcat o (auto)identificare a autoarelor cu stereotipul infirmierei – „îngerul alb”, „mama răniților” – devotată, blândă, activă, plină de abnegație, patriotism, figura emblematică a acestei reprezentări fiind regina Maria.

Un subcapitol tratează jurnalele feminine scrise în timpul ocupației germane. Pentru populația rămasă în teritoriile ocupate jurnalele au îndeplinit mai multe funcții; pe lângă rolul de confident ele reprezintă o formă de rezistență, surprinzând în general o atitudine ostilă față de ocupanți. Cele patru jurnale analizate consemnează experiențe diverse; trei dintre autoare provin din elita societății bucureștene, în timp ce a patra este o reprezentantă a intelectualității provinciale. Pia Alimăneștianu și Elisabeta Odobescu Goga s-au plasat în rândul rezistenței antantofile, implicându-se și în acțiuni cu caracter subversiv, precum cea de tipărire a unor manifeste împotriva ocupanților, publicarea unor articole de protest în presă, ascunderea unor prizonieri de război evadați. În cazul Luciei Țenovici, profesoară de germană la Craiova, este interesantă schimbarea de atitudine, războiul și ocupația zdruncinându-i convingerile formate prin educația în spiritul admirativ față de cultura și civilizația germană. Martha Bibescu a fost un personaj controversat al Primului Război Mondial în România, prieteniiile sale cu personalități

² Maria Bucur, *Between the Mother of the Wounded and the Virgin of Jiu. Romanian Women and the Gender of Heroism during the Great War*, in „Journal of Women History”, Summer, 2000, p. 30-56; Maria Bucur, Nancy M. Wingfield, *Gender and War in Twentieth-Century Eastern Europe*, Indiana University Press, 2006.

importante la nivel internațional (atât din Franța, Anglia, Germania), aducându-i în egală măsură acuzații de colaboraționism și spionaj.

O temă importantă a jurnalelor feminine interbelice este corporalitatea, aflată în strânsă legătură cu construirea imaginii de sine, scriitura diaristică fiind prin excelență o analiză a sinelui profund și a relațiilor interior/exterior, identitate/alteritate. Tema corporalității este complexă și implică aspecte precum relația identitate vs. alteritate, sexualitatea, experiența maternității, boala, bătrânețea sau moartea. În centrul analizei s-au aflat jurnalele semnate de Jeni Acterian și Alice Voinescu, acestea reprezentând două modele diferite de percepere a corporalității. Jeni Acterian apare ca o tânără care se privește și se oferă privirii celorlalți, viziunea sa asupra corporalității putând fi integrată unei definiții a Simonei Sora referitoare la corpul interbelic: „Corpul interbelic este însă și locul unui paradox: exaltat în exterior prin sport, vacanțe balneare, cinematograful, el este și noul domiciliu simbolic al sinelui profund, fața întoarsă spre lume a unei intimități care se descrie și se recompune ca memorie și autenticitate.”³ Pe de altă parte, la Alice Voinescu regăsim o serie de imagini ale distanțării față de propria corporalitate, imaginile destructurante ale sinelui extinzându-se la nivelul întregii ființe. Cele două jurnale se aseamănă prin obsesia bolii și a morții, angoasa thanatică fiind asociată cu degradarea fizică prin boală. În ciuda fizicului fragil și a suferinței cardiace, Alice Voinescu a supraviețuit experienței detenției, în timp ce la Jeni Acterian presimțirile din jurnal s-au adeverit, pierind răpusă de maladia Hodgkin la patruzeci și doi de ani.

Experiența maternității în jurnalele feminine oferă o nouă perspectivă asupra unei teme privită timp de secole din punctul de vedere al receptării masculine, prin perpetuarea unui stereotip cu valoare de mit, care limita femeia la condiția de soție și mamă. Jurnalele prezintă aspecte ignorate de către bărbați, precum experiența gravidității, nașterea și creșterea copiilor, teme strâns legate de corporalitatea feminină. Maternitatea a fost analizată în scrierile confesive ale reginei Maria, Marthei Bibescu, Elenei Margareta Ionescu și Alicei Voinescu, relevând aspecte diverse, de la experiența gravidității și a nașterilor mai mult sau mai puțin dificile, a creșterii copiilor cu împliniri și deziluzii, experiența tragică a pierderii unui copil, dar și experiența maternității ratate. Este interesantă demitizarea imaginii tradiționale a mamei, care nu se mai încadrează în tiparul de receptare vehiculat în mentalul colectiv al sfârșitului de secol XIX – început de secol XX, dominat de gândirea patriarhală.

Capitolul *Ipostaze ale erosului* urmărește tema iubirii în câteva dintre jurnalele perioadei interbelice. Jurnalul este confidentul căruia diaristele îi încredințează secretele, încercând să analizeze resorturile propriilor sentimente și atitudini în raport cu persoana iubită. O notă

³ Simona Sora, *Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă*, București, Editura Cartea Românească, 2008, p. 75.

comună este cea a eșecului mariajului, în unele cazuri criza relației generând nevoia de confesiune care a condus la începerea jurnalului. Este și cazul Arabellei Yarka, o tânără care oscilează între rațiune și sentiment și a cărei poveste de iubire se defășoară pe fundalul Primului Război Mondial. Experiența iubirii a fost urmărită și în însemnările confesive a două dintre femeile cele mai curtate și admirate ale României interbelice: prințesele Maria Cantacuzino-Enescu și Martha Bibescu. Eșecul mariajului cu prințul Mihai Cantacuzino a condus în cazul Mariei Cantacuzino-Enescu la un adevărat „roman de dragoste” ce cuprinde două nume de referință ale perioadei interbelice: George Enescu și Nae Ionescu. La Martha Bibescu tema iubirii este prezentă voalat pe parcursul însemnărilor zilnice. Printre numeroșii săi admiratori s-au numărat regi, prinți, diplomați, scriitori sau artiști celebri. Sentimentul iubirii este animat de tentația puterii și sentimentul Istoriei, prințesa căutând compania acelor bărbați care s-au aflat în mijlocul evenimentelor istorice importante și care i-au dat posibilitatea împlinirii spirituale și intelectuale. În jurnalul Elenei-Margareta Ionescu sesizăm dezamăgirea și un sentiment mascat al ratării, evoluția nefericită a relației cu Nae Ionescu fiind tema principală a însemnărilor. O evoluție imprevizibilă a sentimentului erotic întâlnim în jurnalul Aicei Voinescu: dacă la început soțul Stello este perceput ca posibil lector indiscret al jurnalului de care își ascunde însemnările, un bărbat gelos, adulterin, chefliu, în a doua parte a jurnalului, după trecerea în neființă, Stello este idealizat și devine destinatarul notațiilor din jurnal, redactate aproape exclusiv sub formă epistolară.

Al șaptelea capitol al lucrării prezintă relația cu divinitatea în jurnalele feminine interbelice. Sentimentul religios este în egală măsură o motivație și o temă a textului confesiv. Ne-am oprit asupra jurnalelor redactate de Alice Voinescu, regina Maria, Martha Bibescu și Alice Botez. Dialogul cu Dumnezeu este o constantă a jurnalului redactat de Alice Voinescu, una dintre cele mai „spiritualizate” scrieri confesive din literatura română. Divinitatea cunoaște diverse ipostaze, iar atitudinea diaristei oscilează între zbucium, echilibru, revoltă și fervoare, definindu-se prin două verbe care stabilesc o dihotomie existențială: *a crede* și *a ști*.

În cazul reginei Maria, chestiunea religioasă a fost un element de discuții și conflict, încă din copilărie intuind diferențele de mentalitate între persoanele aparținând unor religii diferite. Crescută de o mamă ortodoxă, botezată la protestantism și căsătorită cu un catolic, regina Maria a fost atrasă de religia Baha’i, care promova pacea și fraternitatea universală. Un rol important în evoluția concepției religioase a suveranei l-a avut evanghelistul american Frank Bukhman, fondatorul „Grupului Oxford”. Formată sub influența mai multor religii, Maria nu s-a regăsit cu adevărat în niciuna dintre ele, evitând pe cât posibil dogmele și ritualurile bisericesti, care nu o atrăgeau. Relația sa cu divinitatea a fost una personalizată, căutându-și drumul propriu, creându-

și propriile rugăciuni. A căutat toată viața un echilibru al credinței, o armonie și o comuniune care să elimine barierele și diferențele între oameni impuse prin religie.

Pe de altă parte, Martha Bibescu a mărturisit încă din copilărie atracția pentru catolicism, explicabilă într-o mare măsură prin atașamentul față de Franța, unde și-a petrecut o mare parte a vieții; lecturile sale religioase erau în limba franceză, iar autorii studiați aparțineau Occidentului catolic. De asemenea, într-o vacanță la Biarritz în copilărie, Martha a fost fascinată de atmosfera liniștită și misterioasă a mănăstirii de călugărițe contemplative de la Anglet, pe parcursul vieții mănăstirile continuând să reprezinte pentru ea un loc al armoniei, reculegerii, împăcării cu sine, unde se va refugia în momente critice ale existenței. Evoluția spirituală a Marthei Bibescu a fost marcată de întâlnirea cu abatele Mugnier, un prelat ce făcea o figură aparte în Parisul de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Cunoscut mai ales pentru marile sale prietenii literare și prezența constantă în saloanele literare ale Parisului Belle Époque, abatele Mugnier a devenit confesorul și prietenul devotat al prințesei, sprijinind-o în procesul convertirii la catolicism.

Neobișnuitul jurnal al Alicei Botez intitulat *Cartea realităților fantastice* oferă o viziune originală asupra relației cu divinitatea. Autoarea se află într-o permanentă căutare a esențelor și sensurilor lumii prin pătrunderea în fantastic. Este aventura unui „homo religiosus” (în termenii lui Mircea Eliade), aflat la limita dintre sacru și profan, care descoperă breșe spre metafizic și fantastic în realul lucrurilor obișnuite. Asistăm la o succesiune de viziuni onirice, care sunt în fapt tot atâtea hierofanii.

Ultimul capitol, intitulat *Prezențe feminine și toposuri simbolice în România interbelică* a adus în prim-plan trei locuri cu deosebită importanță pentru istoria, cultura și spiritualitatea românească din perioada interbelică: Mogoșoaia, Tescani și Balcic. Fiecare dintre aceste toposuri au fost animate de prezențe feminine memorabile (Martha Bibescu, Maria Cantacuzino-Enescu, regina Maria), evocarea toposurilor în scrierile confesive ale autoarelor amintite fiind completată cu portrete ale acestora în scrierile unor contemporani.

În perioada interbelică Mogoșoaia este legată în mod indisolubil de numele Marthei Bibescu. Palatul construit de către Constantin Brâncoveanu și-a redobândit strălucirea prin lucrările de restaurare inițiate și supravegheate cu responsabilitate de către prințesă, sursele de inspirație fiind arhitectura veche românească și cea venețiană. Pe parcursul perioadei interbelice Mogoșoaia a primit vizitatori importanți: oameni de stat, diplomați, ziariști, scriitori, artiști din întreaga Europă și din Statele Unite, încât biograful Ghislain de Diesbach compara Mogoșoaia cu ceea ce reprezenta Geneva pentru Europa: „locul de întâlnire al elitei internaționale.”⁴

⁴ Ghislain de Diesbach, *Prințesa Bibescu. 1886-1973. Ultima orhidee*, traducere și note de Const. Popescu, București, Editura Vivaldi, 2003, p. 646.

Conacul de la Tescani, un alt reper cultural al perioadei interbelice, se împletește cu istoria familiei Rosetti-Tescanu. Cea mai amplă și profundă evocare a fost realizată de către Maria Cantacuzino-Enescu în opera memorialistică *Umbre și lumini. Amintirile unei prințese moldave*, autoarea definindu-și identitatea în strânsă legătură cu moșia de la Tescani, locul nașterii și copilăriei sale, dar și leagănul strămoșilor săi. Boierii de odinioară sunt evocați în pagini memorabile, iar autoarea se identifică cu valorile familiei sale și, în sens mai larg, cu valorile sociale ale clasei căreia aparține: vechea aristocrație autohtonă. Tradiția culturală a Tescaniului a fost întărită prin prezența lui George Enescu, aici fiind compuse câteva dintre operele sale importante. Prin actul de donație către statul român, conacul a continuat să fie un loc de refugiu și creație pentru artiști din diverse domenii până în zilele noastre.

Ultimul dintre toposurile analizate a fost o adevărată capitală culturală estivală a României interbelice. După dobândirea Cadrilaterului în 1913, Balcicul, un mic port pitoresc la Marea Neagră, a atras atenția artiștilor, în special a pictorilor, fascinați de luminozitatea și exotismul acestui loc, dar și pe a scriitorilor, devenind un topos predilect al literaturii interbelice. Balcicul a canalizat eforturile elitei intelectuale din perioada interbelică în crearea unui proiect cultural de proporții, concretizat în înființarea Universității Libere Coasta de Argint, unde au conferențiat personalități importante din diverse domenii. Prestigiul Balcicului a sporit prin interesul manifestat de regina Maria, care și-a construit aici un castel, devenit locul cel mai drag al suveranei și o atracție pentru turiști.

În *Concluzii* au fost punctate rezultatele cercetării, analiza jurnalelor feminine din perioada interbelică permițând redescoperirea unor personalități care au fost date uitării prin instaurarea regimului comunist. Chiar și în zilele noastre, cu puține excepții, publicarea acestor jurnale nu a stârnit interesul specialiștilor. Jurnalele oferă un bogat material documentar, deschis cercetărilor din diverse domenii. Însemnările, chiar și când nu excelează prin virtuți estetice, literare, cuceresc prin impresia de autenticitate, prin zugrăvirea sinceră a unor realități de odinioară, cititorul descoperind destine individuale de excepție proiectate pe fundalul unor evenimente istorice importante.